THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאַל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST (Telephones: ADelaide 7424-7425
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Subscription Rates; $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913.
TRADES UNION LABEL COUNCIL 25

א חלול השם קען נאָך פאַרמידען ווערען

צום צווייטען מאָל אין דער אידישער געשיכטע פון טאָראָנטאָ וועט א נײַ־אידישער ריכטער דאַרפען אויסגלייכען א סכסוך צווישען די אידען, וועלכען זיי אליין, די אידען, האָבען ניט געקענט, אָדער ניט געוואָלט אויסגלייכען.

דער סיטי קאָנסיל ווי עס איז שוין באַקאַנט פון די נייעס, האָט געבעטען, אז א ריכטער זאָל אונטערזוכען דעם סכסוך וועלכען די אידען האָבען צווישען זיך בנוגע דער שטאָדטישער שלאַכט־הויז און פאַרוואָס זיי קענען צווישען זיך ניט אויסקומען.

דער סיטי קאָנסיל האָט אָנגענומען די שטעלונג נאָכדעם ווי גאַנץ ערענסטע באַשולדיגונגען זענען געמאַכט געוואָרען פון ועד העיר געגען דער קהלה און די שוחטים פון דער קהלה. אין באַצוג צו דער שחיטה אין דער שטאָדטישער שלאַכט־הויז.

זוילען מיר ניט קאָמענטירען וועגען דעם, וואָס דער קאָנסיל האָט געטאָן. ווייל דער סיטי קאָנסיל האָט ניט־איידעלערדיג אַן ריכטער (אַלדערמאַן) האָט דאָך קיין אנדער שטעלונג ניט געקענט אָנגענומען. זיי, די ניט־אידישע פאַרטרעטער זוייסען, אז קוים ווערען אזעלכע ערענסטע באַשולדיגונגען געמאַכט, אז בוטשערס ווערען דיסקרימינירט, אז א "קאָמבײַן" ווערט געמאַכט פון איין צד אַרויסצושטויסען א צווייטען פון מאַרק, דאַרף מען האָבען א ריכטער, וועלכער זאָל דאָס פעסטשטעלען.

וואָס אָבער האָבען די אידען געטאָן?

אין 1926 האָט אַן עהנליכע געשיכטע פאַסירט. און עס איז אָנגעקומען אין סופרים קאָורט פון אָנטאַריאָ. צוויי ריכטער האָבען זיך דאַן געגריבעלט אין דער בשר־כשר פראַגע, און נאָך וואָכען גריבעלעניש, פאַרהערען און גרויסע אויסגאַבען פאַר אַדוואָקאַטען פון ביידע צדדים, האָט מען ערשט אויפ'ן באַפעהל פון א ריכטער געשיקט נאָך א בית דין, וועלכער האָט שלום געמאַכט.

מיר צווייפלען ניט, אז דער רעזולטאַט פון דער יעצטיגער אונטערזוכונג וועט זיין דער זעלבער ווי אין 1926. דאָס הייסט, אַדוואָקאַטען פון ביידע צדדים וועלען זיך אַמפערען. דער ריכטער וועט זיך געוויס פאַרקלערען אַ איין איידישער בוטשער איז כשר און פאַרוואָס אַן אנדערער איז טריף. פאַרקויפענדיג פלייש געשאַכטען פון אידישע שוחטים, פאַרוואָס איין אידישער שוחט איז כשר און דער צווייטער איז טריף, שוחט'ענדיג מיט'ן זעלבען חלף, און מאַכענדיג די זעלבע ברכה.

פאַרוואָס איין האַלס'לער איז כשר, און פאַרוואָס אַן אנדערער איז טריף. און פאַרוואָס ביי אַלע בוטשערס, סיי פריינט און שונאים, סיי די, וועלכע שטעהען מיט דער קהלה, און סיי די, וועלכע שטעהען מיט'ן ועד העיר, איז איבערנאַכט זיי דורך א כשוף פלייש געוואָרען איין פרייז "נאָ מאָר, נאָ לעם". פופצעהן סענט.

פון דערפאַהרונג ווייסען מיר, אז א ניט־איד קען זיך קיינמאָל פון אזא פלאַנטער ניט אַרויספאַנטערען. מען ער אפילו זיין דער גרעסטער חכם, ווייל דאָס, וואָס עס האָט צו טאָן מיט'ן שולחן ערוך און בשר כשר, איז פאַר אזעלכען א צו האַרבע פראַבלעם.

איין זאַך זוילען מיר. אַלס אידען, געוווינען פון אזא יורידישער אונטערזוכונג ווי דער סיטי קאָנסיל האָט באַשטימט. עס וועט אויסגעלופטערט ווערען דאָס אידישע "אַחדות". אונזערע רייסערייען און אונזערע צווייסטיג־קייטען אויף דער ניט־אידישער גאַס. דער אידישער נאָמען וועט פאַר א גאַווינג נאָך אַן איבעריגען מאָל אַרויסגעשלעפּט ווערען אויף דער ניט־אידישער גאַס און די ניט־אידען וועלען האָבען נאָך א געלעגענהייט צו זעהן אונז אין אונזער פולער נאַקעדקייט. און אויב ניט הויך לאַכען און חזק מאַכען פון אונז, וועט מען זיכער אָפּשפּאַטען.

צום קרעדיט פון אַלדערמאַן פיליפּס, קיי, סי, און אַלדערמאַן גלעס, מוז געזאָגט ווערען, אז זיי האָבען אָנגעשטריינגט אַלע זייערע קרעפטען ניט צו דערלאָזען, אז עס זאָל קומען צו א חלול השם. אויפ'ן פאַרשלאָג פון אַלדערמאַן האָבען זענען די צוויי אידישע אַלדערמען גריינס געווען צו זיין די פאַרמיטלער אין פרובירען מאַכען שלום צווישען ביידע צדדים, אָבער די ניט־אידען זענען ווייט ניט פאַראינטערעסירט אין דעם. עס איז ניט אין זייערע אינטערעסען. און עס קימערט זיי געוויס ניט אויב דער אידישער נאָמען וועט לײדען. דערפון.

פון א יורידישער אונטערזוכונג וועט קיינער ניט לײדען אויסער דער גוטער אידישער נאָמען אין טאָראָנטאָ. און מיר גלייבען, אז נאָך יעצט קען עס פאַרמידען ווערען.

וואָלט עס געווען א פריוואַטער ענין, וואָלט עס געווען א קריעג צווישען צוויי שכרייטענדע צדדים, אפילו צווישען רבנים, שוחטים אָדער אנדערע כלי קודש, וואָלט עס אונז ניט אינטערעסירט. אָבער דאָ האַנדעלט זיך וועגען דער גאַנצער אידישער טאָראָנטאָ. און ווילענדיג אָדער ניט, וועט אין דער דאָזיגער אונטערזוכונג אַריינגעשלעפּט ווערען ענינים אפילו וועלכע זענען ניט גוטג דעם ענין. ווייל אום צו קלאָר ווערען פאַרוואָס געוויסע שוחטים האָבען זיך אנטזאָגט צו שעכטען פאַר געוויסע בוטשערס, אָדער האָל סיילער זוילען די רבנים אַריינגעשלעפּט ווערען אין דער אונטערזוכונג.

די רבנים, פון זייער זייט, וועלען געוויס זיך וועלען רעכטפערטיגען פאַר'ן ריכטער און ווייזען אויף וועלכער אויטאָריטעט זיי האָבען אזעלכע באַפעלען צו די שוחטים געגעבען.

דער צווייטער צד וועט געוויס ניט בלייבען הינטערשטעליג און וועט ברייגען רבנים, די, וועלכע האָבען אויטאָריזירט די שוחטים פון דער אָפּאַזיציע יא צו שעכטען. און אויף אזא אופן וועט די אונטערזוכונג אין דער שטאָדטישער שלאַכט־הויז פאַרוואַנדעלט ווערען אין אַן אַרענא. וואו די קהלה מיט'ן ועד העיר וועלען זיין די הויפּט־העלדען פון דעם קאַמף.

ניט אַכטענדיג, וואָס דער סיטי קאָנסיל האָט געמאַכט דעם באַשלוס, קען עס אָבער פאַרמידען ווערען, ווען ביידע צדדים זאָלען זיך וועגדען צום סיטי קאָנסיל מיט'ן פאַרלאַנג זיך צו פאַרלאָזען אויף א בית דין אָדער אפילו אַרבײַטריישען. א פאַראייניגטער פאַרלאַנג צום סיטי קאָנסיל וועט זיכער אָפּשטעלען די יורידישע אונטערזוכונג.

מען טאָר ניט פאַרגעסען, אז די אונטערזוכונג וועט דאַרפען באַצאָלט ווערען פון דער שטאָדטישער קאַסע. און עס איז דאָ א געפאַר, אז די ניט־אידישע טאָראָנטאָ זאָל זיין שטאַרק אויפגעבראַכט פאַר דעם, וואָס זי דאַרף צאָהלען פאַר אויסגלייכען אינערליכע אידישע ענינים.

מיר אָפּעלירען דאַריבער צו ביידע צדדים, באַזינט אייך, איידער עס איז צו שפּעט.

איינענטליך איז דאָך קיין געפאַר ניט ווער עס וועלען זיין די פירער. ביידע צדדים זענען דאָך אידען. און צווישען אידען וועט די בשר כשר פירערשאַפט בלייבען. עס איז דאָך ניטא קיין געפאַר, אז ניט־אידען זאָלען איבערנעמען די בשר כשר פירונג.

און ווייל עס איז א אידישער ענין און צווישען אידען וועט עס בלייבען, דאַרף און מוז א חלול השם פאַרמידען ווערען. און עס איז נאָך ניט צו־שפּעט.

דער אמת

(טעגליכע שטעמען)
פון יצחקי

היינטיגען שבת איז עס געווען, אייר דער די לעצטע באַריכטען פונ'ם כינעזישען פראָנט זענען באַקאַנט געוואָרען. דאָס איז געווען דאַן, ווען די גרעסטע שלאַכט אויפ'ן פראָנט איז אָנגעהויבען געוואָרען און טויזענטער קרבנות זענען געפאַלען יערע מינוט.

אט, אין דער דאָזיגער מינוט איז אין טאָראָנטאָ געזעסען אין זיין וויכען שטול דער פּרעזידענט פון דער באַנק אָף קאַמערץ, סער דזשאַהן עירד, און ער האָט געטאָן, אזוי צו זאָגען.

"אויב א פאָרמאַלע קריעגס־דערקלערונג, זאָל געמאַכט ווערען צווישען כינע און יאַפּאַן, דאַן וועט קאַנאַדע, מעהר ווי וועלכע עס איז אנדער לאַנד בענעפּיטירען פון דעם, דורך פאַרקויפען שפּיז, פלייד־ער, געהילץ און אנדערע נויטווענדיגקייטען ווי ניקעל, קופּער און ד. גל. צו די קריגערישע לענדער".

און ווייטער:

"אין פאַרלויף פון דער לעצטער וועלט־מלחמה האָט קאַנאַדע געמאַכט אַן ערפאָלג דורך פאַבריצירען מלחמה־מאַטעריאַלען פון אַלערליי סאָרטען. האַבענדיג דאָס אין זינען קאָן מען דערוואַרטען, אז די קריגערישע פעלקער זאָלען זיך ווענדען צו קאַנאַדע איצט אויך. אז זי זאָל צו־שטעלען פאַבריצירטע פאַראַדוקטען ווי אויך רויע מאַטעריאַלען".

* * *

ווען סער דזשאַהן וואָלט געוואוינט ניט ווייט פונ'ם "זשוראַנאַל", וואָלט איך זיך ניט געפּוילט צו גאָהן און אויסדריקען איהם א יישר־כוח פאַר זיינע אָפּענהערציגע, ערליכע רייד. איך וואָלט איהם געדריקט די האַנט און וואָלט איהם געזאָגט:

"דזשאַהן, יו אָר טו האַנדסאָם, טו בי עי דיפּלאָמאַט". ווארים כדי צו זיין א דיפּלאָמאַט, טאָר מען ניט זאָגען דאָס, וואָס מען ווייסט און וואָס מען פיהלט, נאָר מען דאַרף ריידען פונקט דאָס פאַר־קע־טע.

אזוי ווי אין זשענעוואַ, למשל...

דאָס, וואָס סער דזשאַהן האָט געזאָגט, איז דאָך איינענטליך דער ברוטאַלער אמת וועלכען עס ווילען זאָגען די דיפּלאָמאַטען פון ענגלאַנד, פראַנקרייך, איטאַליע, אמעריקע און אנדערע גרויס־מעכטע.

זיי ווילע עס זאָגען, נאָר זיי טאָרען ניט.

"די האַפענונג פאַר שלום איז א נאַרישע, און עס וואָלט געווען פּראַקטיש אַז קאַנאַדע זאָל אנערקענען אין צייט דעם "אזיגען פאַקט, און זיין צוגעגרייט צו אויסנוצען די גרויסע געלעגענהייט, וועלכע וועט צו אונז קומען".

דאָס זענען אויך סער דזשאַהן עירד'ס ווערטער, און אזא יאָהר אויף מיר ווי ער איז געראַכט און ערליך. ער איז אויך גע־רעכט ווען ער זאָגט, אז די קאַנאַדער איי־זענבאַנען, דאַמפּ־שיפען און פאַקטיש יעדער אינדוסטריעלער צווייג אין קאַנאַדע וועט אויפלעבען פון דער מלחמה אויפ'ן "ווייטען מזרח".

* * *

ווי ביטער אַן אמת זאָל ניט זיין איז ער אָבער וועלקאָמענער ווי א זיסער "בלאָף".

ווייסט איהר, אז אין דער צייט ווען די דיפּלאָמאַטישע פאַרטרעטער פון די גרויס־מעכטע קעהרען וועלטען אין זשעניוא געגען יאַפּאַן הלמאי זי האָט גע־מאַכט איהר "ריובערישען אַנפאַל" אויף כינע ווערען עקספּאַרטירט יעדען־טאָג גרויסע "שיפּמענטס" מיט געוואַהר צום פראָנט?

און ווייסט איהר אויך, אז סאי אמע־ריקע און סאי ענגלאַנד האָבען קאַטעגאָ־ריש דעקלערט, אז זיי האָבען ניט אין זינען צו אָפּשטעלען דאָס שיקען געוואַהר צו ביידע קריגערישע לענדער אין דער וועלבער צייט?

אויב איהר ווייסט עס ניט, איז כדאי אז איהר זאָלט עס וויסען.

סאי אין אמעריקע, סאי אין ענ־גלאַנד און סאי אין קאַנאַדע ווייסט מען גאַנץ גוט, אז די "פּראָפּעריטי" וועט ניט קענען אַראָפּקומען אהן א בלוט־באַד ערגעץ אויף דער וועלט. אפילו פּרעזידענט הואווער וועלכער אַרבייט מעשים צו פאַר־טרייבען די "דיפּרעשאָן" און דעם "קריי־זיס" פון אמעריקע, ווייסט אויך דאָס זעלבע וואָס סער דזשאַהן עירד האָט גע־זאָגט, אז אַן אפיציעלע מלחמה אויפ'ן מזרח וואָלט ממש גערעטעוועט די גאַנצע וועלט...

* * *

יעס סער! איך קען איצט זאָגען מיט זיכערהייט, אז "פּראָספּעריטי איז דזשאָסט אַראָונד די קאָרנער"... קאַנא־דע, ענגלאַנד, אמעריקע און אנדערע לענ־דער וועלען איצט ווערען "ביזיי" צו פאַב־ריצירען די טויס־נאַזען, אויפריים־שטאַ־פען, ביקסען און שווערדען. טויזענטער מענשען וועלען געשטאָפּ פאַרדינען און דאַרט —

וועלל, דאַרט אַנ'ן פראָנט וועט ווע־

דער אידישער קולטור וואַכען אין עסטרייך

פון מ. א. טענענבלאַט

אין דעם גייסטיגען מדבר פון עסט־רייכישען אידענטום איז צייטווייליג אריינגעטראָטען א באַלעבענדער פרישער ווינד. מיט אמאָל האָבען זיך באַוויזען אין וויען גייסטיגע אידישע כחות פון אויסלאַנד, וועלכע האָבען אביסעל אויפ־געלעבט דעם איינגעשלאָפענעם ווייענער אידישען עולם און דערוועקט אויף דאָס ניי א געוויסען אינטערעס פאַר אידישער קולטור און פאַר גייסטיגע אידישע ווער־טען.

אין א משך פון צוויי חדשים זיינען פאָרגעקומען עטליכע באַוועגליכע וואָכען, אָנגעפילט מיט אקטיוויטעט פאַר אידי־שער און העברעאישער קולטור.

נעבען שעהנע עטליכע וואָכען פון אידישער טעאַטער־קונסט דורך מאַלי פּי־קאַן און דר. בן צבי באַראַטאַוו, נעבען דער וואונדערבאַרער דראַמאַטישער פאַנ־טאַ־מימיק פון העברעאישער פאָלקסטימ־ליכער געזאַנג און טאַנצקונסט דורך דער תימנ'ער קינסטלערין שרה אסנת הלוי, האָט וויען געפראַוועט א גרויסע ביאַליק וואָך און זיך אין די עטליכע חדשים אויסגעשמחה'ט און אויסגעלעבט אידיש־קולטורעל פאַר פיעלע יאָהרען פריהער און ווער ווייסט פאַר וויפיעל יאָהרען שפּעטער.

מאַלי פּיקאַן האָט אָנגעהויבען דאָס "סעריען־געזעץ" וואָכענלאַנג זיינען גרויס־ערליכע מאַסען געלאָפען זעהען און הערען זי אין שעהנעם וויינער בירגער־טעאַטער.

פון אוועגנט צו אוועגנט איז דער גרויסער טעאַטער זאָל געווען פולער און געווען דער אידישער ליעדער־פולער. אויך קריסטליכער עולם זעהט אין די טאָ־זעהר געגן אָט די דאָזיגע גרויסע אמעריקאַנער אידישע קינסטלערין.

אין די לאָזשען פון טעאַטער האָט מען אַלע מאָל געזעהן באַריהמטע קינסט־לער פון די ערשטע וויינער טעאַטערס אָנקוקען זיך מאַלי פּיקאַנס לעבעדיגע, צאַפּלענדיגע אידישע פאָלקס קונסט. די קינסטלערין האָט שטאַרק פאַרפאַלקאַמט אויהר געוואַלטיגען טאַלאַנט דורך די לעצ־טע עטליכע יאָהרען פון איהר אנטוויקלונג איהר אמעריקאַ. איהר געזאַנג און טאַנץ־קולטור איז זעהר פאַרפיינערט, איהרע מימישע אויסדרוקסמיטלען זיינען אומגע־הייער געוואַקסען, איהר געזונטער אידי־שער מוטערוויץ איז געוואָרען נאָך נאַ־טירליכער, נאָך פאָלקסטימליכער. זי האָט אזוי געצויגען דעם וויינער עולם, אז די שטאַדטישע טראַמוואַי קאָנדוקטאָרען האָ־בען געקויפט ביי איהר א פאַרשטעלונג, כדי מאַכען א בענעפיט פאַר זייער וויינ־טער הילף.

אין וויען איז אזא געשיכטע נאָך ניט פאָרגעקומען, אז א נואישע מוניציפּאַלע געווערקשאַפט זאָל זוכען א געלט פאַר־דיענסט דורך א אידישער טעאַטער פאַר־שטעלונג.

אינטערעסאַנט און פאָלקאָס ניי איז געווען אויך אַן אנדערע ערשיינונג. דאָס רוב מיידלאַך אין "מאַמעלע" (די פּיעסע וואָס מאַלי פּיקאַן האָט געשפּיעלט) זיי־נען געווען קריסטליכע מיידלאַך, ווייל אין וויען איז ניט אויפצוטרייבען א געגנער־דע צאָהל טעאַטער־מעכניש אויסגעביל־דעטע אידישע מיידלאַך. נו, ווי שעהן איז דער אין דעם ווינטער אין דער אידישער ליעדער־פולער. אויך קריסטליכער עולם זעהט אין מויל פון די שיקסעס! עס איז טאָ־זעהר גערן אָט די דאָזיגע גרויסע אמעריי־קאַנער אידישע קינסטלערין.

אין די לאָזשען פון טעאַטער האָט מען אַלע מאָל געזעהן באַריהמטע קינסט־לער פון די ערשטע וויינער טעאַטערס אָנקוקען זיך מאַלי פּיקאַנס לעבעדיגע, צאַפּלענדיגע אידישע פאָלקס קונסט. די קינסטלערין האָט שטאַרק פאַרפאַלקאַמט אי